

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Фонд Східна Європа

Кримінальна відповідальність за фіктивне підприємництво (аналіз міжнародного досвіду)

Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України

Європейський інформаційно-дослідницький центр створено з метою надання народним депутатам України інформації, яка може бути використана ними у законотворчій діяльності. Діяльність Європейського інформаційно-дослідницького центру здійснюється в рамках програми USAID "Рада: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво", що виконується Фондом "Східна Європа". Більше про центр на сайті <http://euinfocenter.rada.gov.ua/>

Резюме

Фіктивне підприємництво – створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона.¹

У законодавстві Французької Республіки, Федеративної Республіки Німеччина, Королівства Іспанії, Італійської Республіки відсутня спеціальна норма, яка передбачає кримінальну відповідальність за фіктивне підприємництво. Проте у вказаних країнах широко трактується поняття «шахрайство». У дефініції шахрайства виділено окремі ознаки, що характеризують фіктивне підприємництво. Наприклад, у Кримінальному кодексі Французької Республіки кримінально-правова норма про шахрайство (ст. 313-1) включає такий елемент фіктивного підприємництва, як заподіяння майнової шкоди шляхом використання «фіктивного статусу або зловживання дійсним статусом».²

У законодавстві деяких країн передбачено кримінальну відповідальність за діяльність суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності, при цьому використовується схожа до української практики термінологія. Наприклад, ст. 205 КК Литовської Республіки передбачено відповідальність за «хибну заяву про діяльність підприємства»; ст. 242 КК Республіки Молдова – за «псевдопідприємництво»; ст. 193 КК Республіки Грузія – за «псевдопідприємництво».

У Республіці Казахстан в 2017 році було скасовано кримінальну відповідальність за псевдопідприємництво.

Міжнародний досвід

Країна	Особливості регулювання	Визначення «фіктивного підприємництва»	Передбачена відповідальність
Французька Республіка	Кримінальні кодекси Франції, Німеччини, Іспанії та Італії не містять спеціальної статті щодо фіктивного підприємництва. Проте норма про шахрайство включає такий елемент фіктивного підприємництва як заподіяння майнової шкоди шляхом обману. ³	Відповідно до ст. 313-1 КК, шахрайством є введення в оману фізичної або юридичної особи шляхом використання фіктивного імені/статусу або зловживання дійсним статусом з метою схилити відповідну фізичну або юридичну особу до того, щоб вона на шкоду собі або третім особам передала грошові кошти, цінні папери, матеріальні цінності майно тощо. ⁴	Відповідно до ст. 313-1 КК, шахрайство карається: <ul style="list-style-type: none">• позбавленням волі до 5 років• штрафом у розмірі до 375 тис. євро⁵
Федеративна		Відповідно до ст. 263 КК, шахрайством є заподіяння особою (яка має намір отримати для себе або третьої	Відповідно до ст. 263 КК, шахрайство карається:

¹ Відповідно до ст. 205 КК України — <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

² Мікіш А.С. Запобігання фіктивному підприємництву в Україні — http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1006/1/mikish_dis.pdf

³ Мікіш А.С. Запобігання фіктивному підприємництву в Україні — http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1006/1/mikish_dis.pdf

⁴ Code pénal — https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=C3B7B3D07B0F5BEE37327345A48028AA.tplgfr39s_1?idSectionTA=LEGISCTA000006165331&cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20180413

⁵ Code pénal — https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=C3B7B3D07B0F5BEE37327345A48028AA.tplgfr39s_1?idSectionTA=LEGISCTA000006165331&cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20180413

Республіка Німеччина		особи протиправну майнову вигоду) шкоди майну іншої особи шляхом введення в оману, стверджуючи завідомо неправдиві факти, спотворюючи та приховуючи справжні факти. ⁶	<ul style="list-style-type: none"> • позбавленням волі до 5 років • штрафом⁷
Королівство Іспанія		Відповідно до <i>ст. 248 Кримінального кодексу</i> , вчиняють шахрайство ті особи, які з метою наживи використовують обман та спонукають іншу особу (осіб) вчиняти протиправні дії щодо незаконного розпорядження майном. ⁸	Відповідно до <i>ст. 248 КК</i> , шахрайство карається: <ul style="list-style-type: none"> • позбавленням волі від 6 місяців до 4 років • штрафом⁹
Італійська Республіка		Відповідно до <i>ст. 640 КК</i> , шахрайство визначається як введення в оману та заподіяння майнової шкоди іншій особі з метою отримання для себе або третьої особи протиправної майнової вигоди. ¹⁰	Відповідно до <i>ст. 640 КК</i> , шахрайство карається: <ul style="list-style-type: none"> • штрафом • позбавленням волі від 6 місяців до 3 років¹¹
Республіка Казахстан	<p>У 2017 році Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вдосконалення правоохоронної системи» було скасовано кримінальну відповідальність за псевдопідприємництво.¹² Згідно із внесеними змінами, кримінальна відповідальність замінюється матеріальною відповідальністю посадових осіб псевдопідприємства.¹³</p> <p>Варто зазначити, що одним з аргументів для виключення ст. 215 КК стало дублювання складу даної статті в інших статтях кодексу. Наприклад, <i>ст. 216 КК «Вчинення дій щодо виписування рахунку-фактури без фактичного виконання робіт, надання послуг, відвантаження товарів»</i> та <i>ст. 219 КК «Незаконне отримання кредиту або нецільове використання бюджетного кредиту»</i>.¹⁴</p>		

⁶ Strafgesetzbuch, § 263 Betrug — https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_263.html

⁷ Strafgesetzbuch, § 263 Betrug — https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_263.html

⁸ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal — <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

⁹ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal — <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

¹⁰ Codice penale italiano — <http://www.ipsoa.it/codici/cp/l2/t13>

¹¹ Codice penale italiano — <http://www.ipsoa.it/codici/cp/l2/t13>

¹² Закон «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования правоохранительной системы» — <https://bit.ly/2veBiZp>

¹³ Изменения в законодательстве и судебной практике касательно лжепредпринимательства — <https://www.pwc.kz/en/PwC%20News/tax-alerts/fy17/special-edition-45-2017-rus.pdf>

¹⁴ <https://www.kursiv.kz/examination/blog/konec-ljepredprinimatelstvu-i-drugie-izmenenia-v-ugolovnyj-kodeks/>

Республіка Болгарія	КК не містить спеціальної статті щодо фіктивного підприємництва, проте ст. 259 у розділі «Злочини проти фінансової, податкової та страхової систем» включає такий елемент фіктивного підприємництва як <i>фіктивне здійснення діяльності</i> .	Відповідно до ст. 259 КК, той, «хто створює юридичну особу з вигаданою метою або засновує грошовий фонд, який не здійснює або фіктивно здійснює оголошену при його реєстрації діяльність, для уникнення сплати податків, отримання інших майнових благ, а також здійснення забороненої діяльності» несе кримінальну відповідальність». ^{15,16}	<ul style="list-style-type: none"> • штраф від 3 до 5 тис. левів (від 1,5 до 2,5 тис. євро) • позбавлення волі до 3 років • позбавлення права займати державні посади або здійснювати певний вид діяльності¹⁷
Литовська Республіка	КК не містить спеціальної статті щодо фіктивного підприємництва, проте ст. 205 «Хибна заява про діяльність підприємства» включає такий елемент фіктивного підприємництва як <i>неправдиві дані про діяльність підприємства</i> .	У ст. 205 КК зазначено, що той, хто від імені підприємства надає неправдиві дані про діяльність або майно підприємства та вводить в оману державну інстанцію, міжнародну організацію, кредитора, акціонера, інше підприємство або особу, які внаслідок цього отримали майновий збиток, несе кримінальну відповідальність. ¹⁸	<ul style="list-style-type: none"> • штраф • арешт • обмеження волі • позбавлення волі до 2 років¹⁹
Республіка Грузія	У Грузії, Білорусі та Молдові передбачено кримінальну відповідальність за діяльність суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності. У вказаних країнах використовується термінологія «псевдопідприємство»	Ст. 193 КК визначає псевдопідприємство як підприємство, створене без наміру здійснювати підприємницьку діяльність, а з метою отримання майнової вигоди або прикриття забороненої діяльності. ²⁰	<ul style="list-style-type: none"> • штраф • домашній арешт від 6 місяців до 2 років • позбавлення волі до 3 років • позбавлення права обіймати певні посади або займатися певним видом діяльності²¹
Республіка Білорусь		Ст. 234 КК визначає псевдопідприємство як державну реєстрацію індивідуального підприємця або створення чи придбання юридичної особи на ім'я підставної особи (осіб) без наміру здійснювати	<ul style="list-style-type: none"> • штраф • арешт • обмеження волі до 5 років • позбавлення волі до 6 років

¹⁵ Марчук М., Пустовіт В. Міжнародний досвід протидії фіктивному підприємству / Боротьба з організованою злочинністю і корупцією / 2014

¹⁶ Наказателен кодекс — <https://www.lex.bg/laws/ldoc/1589654529>

¹⁷ Наказателен кодекс — <https://www.lex.bg/laws/ldoc/1589654529>

¹⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas — <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43>

¹⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas — <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43>

²⁰ Уголовный кодекс Грузии — <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426>

²¹ Уголовный кодекс Грузии — <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426>

		підприємницьку або статутну діяльність. Кримінальну відповідальність передбачено за діяльність такого індивідуального підприємця або юридичної особи, яка заподіяла шкоду у великому розмірі, або яка пов'язана з отриманням доходу від незаконної підприємницької діяльності чи отриманні іншої незаконної майнової вигоди у великому розмірі. ^{22,23}	<ul style="list-style-type: none"> • позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю²⁴
Республіка Молдова		Відповідно до <i>ст. 242 КК</i> , псевдопідприємництво — це створення підприємств без наміру здійснювати підприємницьку або банківську діяльність з метою прикриття забороненої підприємницької діяльності. ²⁵	<ul style="list-style-type: none"> • штраф • позбавлення волі до 3 років

Анастасія Паршикова,
аналітик Європейського інформаційно-дослідницького центру
aparshykova@radaprogram.org

²² Мікіш А.С. Запобігання фіктивному підприємництву в Україні — http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1006/1/mikish_dis.pdf

²³ Уголовный кодекс республики Беларусь — <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/statya-234>

²⁴ Уголовный кодекс республики Беларусь — <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/statya-234>

²⁵ Уголовный кодекс Республики Молдова — <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=331268&lang=2>